

«ایران» از جدال یک تالاب بین‌المللی با نفت گزارش می دهد

لکه نفتی «سهراب» بر سیمای هورالعظیم

گزارش

زهراکشوری

دبیر گروه زیست بوم

محیط زیستی‌ها و نفتی‌ها توی غروب هورالعظیم برمی گردند زل می زنند توی چشم خیرنگاران. بعد لبخندی کم‌صدا و پیر از حرف، از صورت نفتی‌ها سر می خورد روی صورت محیط زیستی‌ها و جمع می شودتوی چهره خیرنگاران! آن بخش از واکنش ایرانی‌ها به اتفاق یا ماجرابی که همیشه یک خنده‌ای یا طنزی جای آن را می‌گیرد. توی موقعیتی که کلمات و جمله پس رانده می‌شوند. حالا آن لبخند که کمی تمایل دارد خنده شود، دارد تقسیم کاری را که شرایط به کارشناسان نفت و محیط زیست تحمیل کرده، توضیح می‌دهد. محیط زیستی‌ها وفتی‌ها، صبح‌ها توی دادگاه همدیگر را می‌بینند و بعد ازظهرها درباره طرح‌های مشترک حرف می‌زنند تا به قول خودشان استخراج نفت، کمتر محیط زیست را آزار دهد. نفت البته کارش را در تالاب هورالعظیم کرده است حالا باید قبول کنی هورالعظیم مثل انسانی است که یک پایش را برای همیشه از دست داده؛ با ارفاق. این شرایط را تک اقتصادی بودن کشور رقم زده که رنج بیشترش مال خوزستانی است که گنجش را خرچ کشور می‌کنند، بی‌آنکه خود سهمی ویژه از آن داشته باشد. همان دردی که مسعود پزشکیان رئیس جمهور هم وقتی میهمان خوزی‌ها شد از آن سخن گفت. «احمد لاهیجان‌زاده» معاون محیط طبیعی کشور و «اوود میزشکار» مدیرکل حفاظت محیط زیست خوزستان وسط جمعیتی از نفتی‌ها می‌گویند در خوزستان بیشترین شکایت را از نفتی‌ها دارند.

وسط هورالعظیم یک دوگانگی بقاته را می‌گیرد و تا آخر سفر ولت نمی‌کند. درست در زمانی که مسئولان استانی و ملی حفاظت محیط زیست دارند

از آبگیری و خیس شدگی ۶۰ هزار هکتار وسعت هورالعظیم که نفتی‌ها به خاطر میدان نفتی آزادگان شمالی و جنوبی در دهه، ۸۰ خشک کردند صحبت می‌کنند، دلنگرانی‌ها برای احداث میدان نفتی سهراب پا به پای جمعیت، هورالعظیم را قدم می‌زنند؛ دلنگرانی‌ای که از تهران توی کوله‌ات جا خوش کرده بود. البته لاهیجان‌زاده می‌گوید گفت‌وگو میان محیط زیستی‌ها و نفتی‌ها، تخریب میدان نفتی سهراب را در بکرترین نقطه پایین آورده است و این اطمینان را می‌دهد که هنوز موافقت‌نامه‌ها نهایی نشده و همچنان خط رایزنی‌ها باز است اما…

نقبی به دهه ۸۰

لاهیجان‌زاده نقبی می‌زند به دهه ۸۰ که شرکت نفت تصمیم گرفت برای کاهش هزینه‌ها دکل نفتی را بزند وسط هورالعظیم و هور را خشک کند. بخش بسیار بزرگی از خرچ اداره کشور را باید از دل خوزستان بیرون می‌کشیدند. البته آن خشک کردن هم موافقت مسئولان وقت حفاظت محیط زیست را داشت هرچند این روزها درباره آن بخش کمتر حرف می‌زنند. ولی هیچ سکوتی نمی‌تواند آن لکه نفتی بزرگ را از کارنامه سازمان حفاظت محیط زیست پاک کند. تصمیم‌گیران، آن روزها با شرکت ژاپنی که می‌توانست

یادداشت

حمیدرضا خدابخشی

متخصص برنامه‌ریزی آب و توسعه

استان خوزستان، با وجود سهم ۸/۱۴ درصدی در تولید ناخالص داخلی (GDP) ایران، یکی از استان‌های با بالاترین شاخص فلاکت در کشور است. این تناقض بین تولید ثروت و کیفیت زندگی، نتیجه سیاست‌های نادرست در حکمرانی، توسعه نامتوازن و تخریب گسترده محیط زیست است. نابودی تالاب‌ها، بحران آب، آلودگی شدید هوا و گسترش فقر، زنجیره‌ای از مشکلات را ایجاد کرده که بدون اصلاحات بنیادین در سیاست‌گذاری، امکان دستیابی به توسعه پایدار را این استان را ایجاد نمی‌کند.

بحران‌های زیست‌محیطی

یکی از مهم ترین چالش‌های زیست محیطی خوزستان، نابودی تالاب‌هاست که مستقیماً بر شرایط اقلیمی، اقتصاد محلی و سلامت مردم تأثیر گذاشته است. تالاب هورالعظیم یکی از مهم‌ترین ذخایر آبی کشور است، به دلیل پروژه‌های نفتی و سدسازی، بیش از ۶۰ درصد مساحت خود را در دست داده است. حفاری‌های نفتی مسیرهای ورود آب را مسدود کرده و باعث افزایش کانون‌های گردوغبار شده است. تالاب شادگان نیز به دلیل ورود پساب‌های شور مزارع نیشکر، در معرض نابودی قرار گرفته است. گزارش‌ها نشان می‌دهند که ۶۰ درصد آب این

محیط‌زیستی هاست، بروید هرکاری دلتان خواست با آن بکنید. «هر کاری» را نفت انجام داده بود. لاهیجان‌زاده می‌گوید که از جلسه بیرون آمد و از مسئولان دستگاه‌های دیگر گله کرد که چرا هیچ‌کس چیزی نگفت؟ البته خودش می‌گوید انتظاری نداشت از میان آن همه مدیر دولتی، مسئول آموزش و پرورش درباره اهمیت تالاب چیزی بگوید. البته آن مسئول هم تا سال‌ها بعد چیزی نگفت.

چهارراه گردوغبار

تالاب از ماهیان و ماکیان خالی شد تا بیابانی لم‌بزغ ج‌سای آن را بگیرد. بعد گردوغبار از دل تالاب بلند شد، کلاس‌های درس را تعطیل کرد، به فرودگاه‌ها رفت و پروازها را هم کنسل کرد. انگار تالاب شروع کرد به انتقام گرفتن از خوزستانی‌ها. خوزستانی‌ها را در رنج خود شریک کرد بی‌آنکه گنج نفت را به سر سفره خوزستانی‌ها بیاورد. آنقدر نیاورد که نرخ فلاکت در خوزستان بالا رفت.

نفتی‌ها در مخزن ۱ و ۲ کانال‌های عجیب و غریبی زدن. کانال‌هایی که معکوس عمل می‌کنند. آب را از داخل تالاب می‌کشند بیرون. کشاورزان هم بخشی از تالاب را خشک کرده‌اند

خوزستان خاکستری شد تا مسئول ساکت آن روزهای آموزش و پرورش در جلسه نفتی‌ها، چند سال بعد، تعطیلی مدارس به دنبال گردوخاک را باعث افت تحصیلی دانش‌آموزان اعلام کند. معلم‌ها شروع کنند به مهاجرت. زنبورداری در منطقه باطل شود. البته همه گردوغبار زیر سر نفت و در دل تالاب هورالعظیم نبود اما هورالعظیم یک کانون بزرگ بود که از یک‌سو به دشت آزادگان می‌رسد و از یک‌سو با هویزه همسایگی دارد. دود از دل تالاب به رنگ خاک بلند که می‌شد تا صدها شهروند را راهی اورژانس نمی‌کرد، آرام نمی‌نشست. حالا لاهیجان‌زاده به خبرنگاران داخل هور می‌گوید که تلاش‌ها جواب داده و ۶۰ درصد از تالاب آبیگری یا دچار خیس خوردگی شده است. آمارهای آب منطقه‌ای هم همین را می‌گوید. از صد درصد وسعت تالاب ۵۷_۵۶ درصد تالاب همان وضعیتی را دارد که محیط زیستی‌ها می‌گویند. براساس آمارهای آب منطقه‌ای، حوضچه یک و دو آب دارد، حوضچه ۳ از سرریز حوضچه ۲ خیس می‌شود، حوضچه ۴ و ۵ هم زهکش دارد. البته هورالعظیم در ایران شکل گاهه کچی است که می‌توان آن اجازه نمی‌دهد آب به حوضچه ۵ برسد.

آب در آن نقاطی که محیط زیستی‌ها به خبرنگاران نشان می‌دهند جریان دارد. اوایل بهمن‌ماه ۱۴۰۳ است، فلانمی‌توخوا

درخواست تشکیل جلسه

محیط‌زیستی‌ها به نفتی‌ها درخواست تشکیل جلسه می‌دهند. لاهیجان‌زاده می‌گوید که آن روزها یک باورپوینت از عکس‌ها را هم زیر بغل می‌زند و می‌رود تا هشتاد وضعیت‌بدهد. مسئول جلسه می‌آید و می‌پرسد دستور جلسه چیست؟ محیط زیستی‌ها می‌گویند هورالعظیم و سد کشوند که روی کنبد نمکی ساخته شد و شوری کارون را افزایش داد. به گفته لاهیجان‌زاده، مسئول نفتی نمی‌گذارد باورپوینت نمایش داده شوند. ختم جلسه را اعلام می‌کند. برایش جای سؤال بود که محیط‌زیستی‌ها وسط جلسه آنها چه می‌کنند. گفت تالاب متعلق به

و کاکایی‌ها نوک می‌زنند توی تالاب و طعمه برمی‌دارند. زمستان گذرانی پرنندگان مهاجر در این هور بین‌المللی به راه است. مرد ماهیگیر هم تور پهن کرده است تا از هور رزق بردارد اما آنقدر که می‌خواهد صید نمی‌کند. هنوز حسرت تالاب را در دهه ۸۰ دارد. بهمن سال جاری، براساس آمار محیط زیست، هورالعظیم آنقدر آب دارد که از فهرست کانون‌های بحرانی تولیدکننده گردوخاک‌های داخلی بیرون بیاید. البته نه اینکه اصلاً گردوخاکی از هیچ‌ج‌کای تالاب بلند نشود.

دریچه‌ها باز شدند

لاهیجان‌زاده وسط تالابی از نیزارها که پای درآب دارند، بحث را می‌برد روی پیل ارتباطی شطعلی در دهه هشتاد که بین دو حوضچه بود و نفت دریچه‌های ورودی آب آن را بست. پل شطعلی بخشی از جاده‌ای است که در زمان جنگ ساخته می‌شود. بعد دریچه‌هایی روی آن نصب کردند تا بتوانند آب را کنترل کنند. نفتی‌ها آن دریچه‌ها را مسدود می‌کنند تا با حساب و کتاب لاهیجان‌زاده یک عرصه ۱۳ هزار هکتاری و یک عرصه (حوضچه شماره ۴) ۶۰ هکتاری را خشک کنند. او قصه را می‌برد به سال ۱۳۹۲ و ۹۳ که گردوخاک این نقطه آنقدر بود که آسمان زندگی را برای خوزستانی‌ها خاکستری کند، که باعث شود هرکس می‌تواند خوزستان را بگذارد و برود، چون نفتی‌ها نمی‌خواستند آب به تأسیسات نفتی آسیب بزند.

آب به تأسیسات نفتی ضرر نزد

حالا اما لاهیجان‌زاده می‌گوید: محیط‌زیستی‌ها، نفتی‌ها را متقاعد کرده‌اند که آب تالاب به تأسیسات نفتی خسارت وارد نمی‌کند. به گفته او حالا هم تالاب آب دارد و هم نفتی‌ها دارند، سوخت را از دل تالاب بیرون می‌کشند. این شرایط به گفته او به آن معناست که وزارت نفت می‌تواند فعالیتش را انجام بدهد بدون اینکه لازم باشد تالاب را خشک کند.

۶۰ هزار هکتار چطور آبگیری شد؟

لاهیجان‌زاده آبگیری و خیس‌شدگی ۶۰ درصدی تالاب را فقط در رهاسازی آب در تالاب نمی‌داند. فقط لایروبی انجام نگرفت. آمدند برای جاده‌هایی که نفت احداث کرده بودند. ۲۳۰ کالورت(زیرگذر برای عبور آب) زدند تا آنطور که او می‌گوید هم اقتصاد باشد و هم محیط زیست. به گفته

لاهیجان‌زاده این کالورت‌ها باعث شد تا ارتباط بین حوضچه‌ها و جاده‌های آنتنی برقرار باشد. مسأله بعدی که لاهیجان‌زاده و همکاران در جلسه با نفتی‌ها پیش کشیدند، آب‌دار بودن تالاب در زمان برداشت نفت است. بعد محیط‌زیستی‌ها به گفته خودشان، نفتی‌ها را مجاب کردند که در تالاب پراکنده کاری نکنند. به قول لاهیجان‌زاده اینها(نفتی‌ها) وقتی شروع به استخراج نفت می‌کردند هرجا دستشان می‌رسید چاه می‌زدند تا تن خشک تالاب هزار زخم بردارد. لاهیجان‌زاده می‌گوید: با اقداماتی که محیط‌زیست انجام داد حفر چاه توسط نفت جمعی شد. یعنی یک پد ایجاد کردند و سه تا چهار حلقه چاه را روی یک پد زدند. به گفته او حفر این چاه‌ها به صورت مورب است و میزان تخریب را در بستر تالاب به حداقل می‌رساند.

میدان نفتی سهراب

حالا تالاب آنقدر در حوضچه یک، دو و سه و کمی هم در حوضچه چهار آب دارد و آنقدر تندش خیس است که به تأیید لاهیجان‌زاده علیه خوزستانی نشود و آسمان زندگی‌شان را خاکستری نکند اما دلنگرانی درباره میدان نفتی سهراب که هنوز در ابتدای اکتشاف و استخراج است دست‌بردار نیست.

لاهیجان‌زاده می‌گوید: محیط‌زیست در این مرحله توانسته است از فعالیت میدان نفتی سهراب در حوضچه شماره یک که از آن به بکرترین بخش تالاب یاد می‌شود جلوگیری کند، البته به معنای انجام نشدن این پروژه زیست بلکه پیامدهای منفی تخریبی آن را کم کرده‌اند. او نتیجه جلسات متعددی میان محیط زیست و شرکت نفت را کاهش تعداد ۱۴ پد به ۶ پد و خروج پدها از بستر تالاب می‌داند که در نهایت قرار شده این پدها در کنار دایک مرزی ایجاد شود. به گفته او رایزنی‌ها میان این دو باعث شده کمترین اشتغال به لحاظ مساحت آن کنون میدان نفتی سهراب، کمترین اشتغال به لحاظ مساحت را در تالاب داشته باشد. لاهیجان‌زاده می‌گوید همه تلاش‌ها برای آن است که اتفاقات تلخ دهه هشتاد دوباره اتفاق نیفتد. او این نکته را هم یادآور می‌شود که بحث‌های کارشناسی ادامه دارد و هنوز به نتیجه نهایی نرسیده‌اند که مجوز نهایی را برای آغاز کار به میدان نفتی سهراب بدهند.

لکه‌های نفتی در بکرترین نقطه

شواهد اما نمی‌گذارد آن دلنگرانی را که از تهران توی کوله‌ات جا خوش کرده، بگذاری توی هور و برگردی. همه شواهد و مدارک نشان می‌دهد که در بهترین حالت، ۷۰ درصد تالاب آبگیری و خیس خواهد شد چون نفتی‌ها در مخزن ۱ و ۲ کانال‌های عجیب و غریبی زدند. کانال‌هایی که معکوس عمل می‌کنند. آب را از داخل تالاب می‌کشند بیرون. کشاورزان هم بخشی از تالاب را خشک کرده‌اند برای کشت گندم. پمپ گذاشته‌اند و آب تالاب را می‌کشند پای گندمزارها. خبر بد دیگری هم به گوش می‌رسد. در بکرترین جای تالاب، آنجا که میدان نفتی سهراب منتظر مجوز محیط زیست است، لکه نفت دیده شده است!

بودجه استانی افزایش یابد. سیاست‌های یارانه‌ای و حمایتی اصلاح شود و منابع حمایتی به سمت توسعه زیرساخت‌ها و اشتغال هدایت شود، نه صرفاً پرداخت‌های نقدی.

اشتغال‌زایی در بخش‌های غیرنفتی

-حمایت از کشاورزی پایدار و صنایع تبدیلی با توسعه کشت‌های کم‌آب‌بر و زنجیره ارزش محصولات کشاورزی انجام شود.
-گسترش صنایع پایین‌دستی پتروشیمی و فولاد، ایجاد اشتغال پایدار و کاهش وابستگی به خام‌فروشی را در پی خواهد داشت.

-سرمایه‌گذاری در گردشگری و خدمات گردشگری که به توسعه گردشگری تاریخی، فرهنگی و سلامت در استان بینجامد.

بهبود زیرساخت‌های اجتماعی و خدمات عمومی

-اصلاح نظام آموزشی برای مهارت‌محوری که منتج به همسو کردن آموزش فنی حرفه‌ای با نیازهای بازار کار استان شود.

-توسعه خدمات بهداشت و رفاه اجتماعی درصده بیشتری در درآمد نفت و گاز است. فرصت‌های شغلی مناسب در صنایع پردرآمد، رکود بخش‌های مولد غیرنفتی و گرانی معیشت، باعث افزایش نرخ مردمی و نهادهای مستقل بر هزینه‌کرد

ضعف زیرساخت‌های توسعه‌ای و خدمات عمومی

سهم بالای GDP (تولید ناخالص داخلی) استان باید به بهبود زیرساخت‌ها، آموزش، بهداشت و خدمات اجتماعی منجرشود اما سوءمدیریت و تمرکزگرایی در تخصیص منابع باعث شده که این ثروت به رفاه عمومی تبدیل نشود.
تناقض نشان‌دهنده توزیع نامتوازن پایین» رنج می‌برد. این یعنی اقتصاد استان رشد دارد، اما مردم از آن بهره‌مند نیستند. راه‌حل، سرمایه‌گذاری در صنایع بومی، اشتغال‌زایی، بهبود خدمات اجتماعی و اصلاح حکمرانی اقتصادی است.

راهبرد ترکیبی

برای متوازن کردن رشد اقتصادی و توسعه پایدار در خوزستان، باید راهبردی ترکیبی اتخاذ شود که شامل اصلاحات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی باشد.

اصلاح حکمرانی اقتصادی

تمرکززایی مالی اولین گام ضروری برای اصلاح حکمرانی اقتصادی است. باید درصد بیشتری از خوزستان، باید راهبردی در بودجه محلی سرمایه‌گذاری شود. شفافیت در تخصیص منابع با نظارت مردمی و نهادهای مستقل بر هزینه‌کرد

^[1] نفتی‌ها در مخزن ۱ و ۲ کانال‌های عجیب و غریبی زدن

^[2] نفتی‌ها در مخزن ۱ و ۲ کانال‌های عجیب و غریبی زدن